

79 et sequentibus, ait propius accedere ad rationem substantiæ, et lib. 2 Phys., text. 10, materiam dicit quamdam naturam. Similiter Plato in Timæo, materiam sub ente constituit, ejusque naturam late et optime declarat; interdum tamen vocat materiam non ens, in quo reprehenditur ab Aristotele, quia esse non ens, magis convenit privationi quam materiæ. Sed est dissensio in voce tantum; appellatur enim non ens, sumpto ente per antonomasiam pro ente completo, quod est ens simpliciter; conveniunt etiam in hac assertionem omnes interpretes Aristotelis, Averroes, 1 Phys., text. 66, et de Substantia orbis, c. 1; Simplic., 1 Phys., text. 69; Philop., text. 60; Themis., text. 61; et D. Thomas, quæst. de Spirit. creatur., art. 1, ait, materiam primam esse in genere substantiæ; et ex aliis locis quæ statim referam, idem colligitur.

3. Et probantur breviter singulæ partes. Prima quidem, quia materia non est omnino nihil; alioqui nullum verum ac reale munus exerceret in natura, et dum res, quæ corrumpuntur, in materiam resolvi dicuntur, in nihilum redigerentur, et dum ex materia producantur, ex nihilo fierent, atque ita nihil materia deserviret ad generationes et corruptiones, neque ad evitandam perpetuam rerum creationem et annihilationem; est ergo materia aliquid rei; ergo maxime id habet, cum est conjuncta formæ et componit compositum. Unde Aug., 12 Confess., c. 7 et 8, ait materiam esse creatam a Deo, non quæ sit nihil, sed prope nihil, nec nulla res, sed pene nulla res. Estque de fide certum, et infra etiam ratione probabitur, materiam esse creatam a Deo, ut constat ex 1 p., quæst. 44, art. 2, et q. 46, art. 1, ad 3; quod autem creatur, aliquid entitatis realis accipit; alioqui tam maneret infectum sicut antea.

4. *Entitas primæ materiæ substantialis.*—Secunda pars ex eo evidenter probatur, quod materia prima essentialiter componit substantiam, 8 Metaph., text. 15, 16 et 36, et lib. 9, in fine, et infra latius tractabitur. Substantia autem non componitur nisi ex substantiis, saltem incompletis. Item substantia composita aliquid rei addit præter formam, et illud non est accidens; est ergo aliquid substantiale. Denique materia prima, eo modo quo est ens, non est in subjecto; nam hoc maxime repugnat illi, cum sit primum subjectum.

5. Ultima pars etiam est clara, quia materia est entitas realiter separabilis a qualibet forma particulari determinata, quod satis est

ut a forma sit in re ipsa distincta; non distinguuntur autem solum modaliter; nam forma substantialis non est modus, sed res vera habens propriam entitatem; unde interdum naturaliter etiam conservari potest separata a materia, ut anima rationalis, et per potentiam absolutam quælibet forma potest separata conservari. Distinguitur ergo materia a forma tanquam res a re. Et confirmatur; nam compositio substantiæ ex materia et forma est realis et physica, et non ex re et modo; ergo ex duabus rebus. Denique cum materia sit perpetua, et ante formam, evidens est distinguere realiter a forma, supponendo formam non esse tantum aliquem modum, sed verum actum, et propriam entitatem, quod etiam est certum, cum sit res perfectior quam materia, de quo infra latius dicetur. Soncinas vero, 7 Metaph., quæst. 19, quamvis hanc partem veram esse concedat, addit tamen posse aliquem defendere, materiam non esse actu distinctam a forma, quia non habet esse distinctum. Sed, quidquid sit de esse existentiae, de quo statim dicetur, nemo tamen negare potest, quin secundum entitatem essentiali alia sit entitas materiæ ab entitate formæ, ut rationes factæ demonstrant.

Difficultatis punctus, et quorundam placitum.

6. His ergo positis extra controversiam, difficultas hujus quæstionis est, an materia ex se habeat aliquam entitatem actualem. Potest autem illa particula, *ex se*, dicere negationem, vel causæ formalis, vel efficientis, et in utroque sensu tractanda est quæstio, sed præsertim in priori. Nam de posteriori nulla est controversia inter philosophos Catholicos, licet nonnulli ethnici in eo erraverint. In priori vero sensu multi existimant, materiam ex se nullam entitatem actualem habere, sed omnino a forma. Quæ sententia videtur esse D. Thomæ, 1 p., quæst. 44, art. 2, ad 3, ubi ait, materiam ex se esse tantum in potentia, et ideo non posse creari nisi sub forma; et idem significat quæst. 45, art. 4, et q. 66, art. 1, ubi ex eo principio concludit materiam non posse esse sine forma; idem quæst. 4 de Potent., art. 1, et Quodlib. 3, quæst. 1, et sæpe alias; et ita opinantur Thomistæ, Cajetan., de Ente et essent., c. 5, quæst. 8, et 1 par., quæst. 76, art. 1; Ferrar., 2 cont. Gent., c. 66; Soncin., 7 Metaph., quæst. 17; Javel., quæst. 5; et idem tenet Durand., in 2, dist. 12, quæst. 2, et in 4, dist. 44, quæst. 1. Fundamentum hujus sententiæ est, quia ma-

teria est pura potentia; ergo non potest ex se habere aliquem actum; ergo neque entitatem actualem. Prima consequentia probatur, quia actus opponitur potentiæ, et cum dicitur pura potentia, illud additum includit negationem omnis actus. Secunda etiam consequentia probatur, quia actualis entitas est aliquis actus; nam est ens actu. Antecedens vero est veluti commune axioma philosophorum omnium, sumiturque ex Aristot., 1 Phys., text. 69, ubi ait ita se habere materiam ex se ad res naturales, sicut res naturales ex se ad artificiales, ad quas tantum sunt in potentia, et 7 Metaph., c. 3, ait materiam per se neque quid, neque aliud hujusmodi esse. Et 1 de Gener., cap. 3, dicit essentiali materiæ consistere in ipso posse, et 8 Metaph., text. 3, et lib. 11, c. 2, et 5 Phys., text. 8, sentit materiam esse non ens actu, sed potentia tantum. Idem quoque docet Commentator eisdem locis, et ideo lib. de Substantia orbis, in principio, et 2 Physic., com. 12, ait, *materiam substantiari per posse*. In eadem sententia videtur fuisse Plato, in Timæo, idque probat, ex eo quod receptivum debet esse expertis eorum omnium, quæ recipere potest.

7. Deinde probatur ratione idem antecedens, quia, si materia non est pura potentia, ergo vel est composita ex potentia et actu, vel est aliquis actus. Primum dici non potest, ut constat ex sectione præcedenti, et quia alias daretur alia potentia prior ipsa materia. Rursus si est actus, vel actus informans, vel actus subsistens. Non primum, ut per se notum est, alias esset actus alterius subjecti, et consequenter daretur aliud subjectum prius materia, quod repugnat rationi materiæ. Neque etiam dici potest secundum, primo, quia actus subsistens est perfectior actu informante: unde si ita sit subsistens ut informare non possit, semper est substantia completa; hac enim ratione angelicæ substantiæ sunt perfectæ et completæ, quia sunt actus subsistentes; et qui ponunt substantiam cœli esse simplicem, dicunt esse completam, quia est actus per se subsistens. Denique Deus ipse, qui est perfectissimus actus, est actus subsistens, et non informans; ergo signum est actum subsistentem ex sua ratione esse perfectiorem informante. At materia prima est imperfectissima, atque adeo minus perfecta quam quælibet forma substantialis, quæ est actus informans, et non subsistens. Et confirmatur, nam omnis actus sive informans, sive

per se subsistens, habet aliquam operationem, ut patet discurrendo per omnes hujusmodi actus; materia autem prima non habet propriam actionem; non ergo est actus, sed pura potentia.

Quæstionis resolutio.

8. Ut quæstioni respondeamus seclusa omni ambiguitate terminorum, distinguamus quæstionem de entitate essentiali, et de entitate existentia; nam est valde controversum quomodo hæc duo distinguantur in creaturis, et ideo certior est resolutio de una quam de altera. Rursus, cum inquiritur an materia habeat ex se entitatem, et non a forma, dupliciter intelligi potest illa negatio: uno modo, quod non habeat a forma intrinsece, seu ut ab actu informante, et dante esse materiæ per suam intrinsecam informationem; alio modo, quod nulla ratione habeat suum esse per formam, seu per habitudinem ad formam, aut per dependentiam ab illa.

9. *Materia actualem essentiali distinctam a forma habet, at ab illa dependentem.*—Dico ergo primo: materia prima ex se et non intrinsece a forma habet suam entitatem actualem essentiali, quamvis non habeat illam, nisi cum intrinseca habitudine ad formam. Loquor in hac assertionem de actuali esse essentiali, ut in nominibus et modo loquendi conveniam cum auctoribus contrariæ opinionis; quanquam in hoc sensu, et quoad hanc partem, non video quomodo possit esse opinionum diversitas; nam materia creata a Deo, et in composito existens, habet aliquam essentiali realem, alioqui non esset ens reale; sed essentiali materiæ non constituitur intrinsece in suo esse essentiali per formam; ergo per seipsam habet suam qualemcumque entitatem essentiali. Minor probatur, quia forma non constituit intrinsece aliquam naturam in suo esse essentiali, nisi componendo illam per modum actus; forma autem non componit essentiali materiæ, ut per se constat, quia materia essentiali est entitas simplex, sicut et forma, et ex utraque consurgit compositum. Unde sumitur secunda ratio; nam omnis entitas simplex necessario habet per seipsam intrinsece, et non per aliam entitatem, suam essentiali, quia in hoc consistit ipsamet ratio entitatis seu essentiali simplicis; sed materia est essentiali simplex; ergo. Tertio, materia essentiali est entitas incompleta; ergo intrinsece non constituitur per formam. Patet consequentia, quia si formam include-

ret, nihil illi deesset ad rationem completæ essentialis. Tandem ex ipsa ratione puræ potentis hoc ipsum colligitur; nam si materia haberet suum esse essentialis intrinsece per formam, in suo essentiali conceptu includeret actum formæ, non ut extrinsecum terminum, seu additum, sed ut intrinsecum actum formalem constituentem, atque ita non esset pura potentia.

10. Dices, hæc argumenta recte probare de esse essentialis potentiali, non vero actuali. Respondetur, si sit sermo de esse in potentia objectiva, seu in virtute causæ, et de esse in actu opposito huic potentis, sic non solum procedunt rationes factæ de esse potentiali, sed maxime de actuali, quia sive materia existat per entitatem a se distinctam, sive non, tamen certum est quod, cum actu est conjuncta formæ, habet suam actualem essentialitatem, de qua (quidquid sit de existentia) procedunt omnia dicta, quod essentialiter est entitas simplex, actuabilis quidem per formam, non tamen includens in sua essentiali intrinsece formam. Et ideo, conservata eadem numero entitate essentialis, potest abjicere unam formam et aliam acquirere; ergo per illam simplicem entitatem suam habet propriam perfectionem essentialem, distinctam ab illa quam forma confert; et similiter secundum illam habet actuale esse essentialis; nam omnis essentialis includit aliquod esse, saltem essentialis. Si vero sit sermo de esse potentiali, ut dicitur a potentia receptiva, et distinguitur ab actu actuante, sic verum est materiam solum dicere entitatem potentialem; tamen hoc non excludit quin in illa qualicumque essentiali seipsa sit intrinsece constituta, et non per formam.

11. Quod vero materia non habet suammet entitatem essentialis sine transcendentali habitudine ad formam, probatur, quia essentialiter est potentia, ut infra ostendetur, et patet ex definitione Aristotelis dicentis materiam esse *primum subjectum*, etc.; omnis autem potentia dicit intrinsecam habitudinem ad unum actum; proprius autem actus materis est forma; habet ergo materia suam propriam essentialitatem per seipsam cum habitudine ad formam. Hæc autem habitudo non est per se primo ad hanc vel illam formam, sed ad formam absolute, et consequenter ad quamcumque formam generabilem, seu quæ per generationem uniri possit, et ideo, quamvis in materia varientur formæ, non variatur essentialis ratio vel habitudo materis. Quod etiam

est clarum argumentum materiam non habere entitatem essentialis ab informatione formæ.

12. *Obiectio dissolvitur.* — Sed obijciunt aliqui: nam omne esse essentialis debet esse constitutum in aliqua certa specie; sed omnis species est per formam; ergo nullum esse essentialis potest esse plene constitutum, nisi per formam. Unde D. Thomas, 1 p., q. 44, art. 2, dicit materiam contrahi per formam ad determinatam speciem. Ad hoc in superioribus fere responsum est, materiam rerum generabilium constitutam esse in ultima specie materis, in qua specie non constituitur per eam formam qua informatur; nam eandem semper habet sub quacunque forma. Cum autem dicitur formam esse quæ dat speciem, intelligitur de specie completa et perfecta. Et eodem sensu intelligit D. Thomas materiam contrahi per formam ad determinatam speciem, ut aperte declarat sequentibus verbis, dicens: *Sicut substantia alicujus speciei per accidens illi adveniens contrahitur ad determinatum modum essendi, ut homo contrahitur per album.* Quod exemplum solum adducitur ad declarandum hanc determinationem materis per formam non esse quoad intrinsecam essentialitatem ipsius materis, sed quoad essentialitatem compositi, quæ quodammodo accidit ipsi materis secundum se, quatenus modus existendi materis sub hac vel illa forma, non est de essentiali materis, sed variabilis in ipsa. Unde D. Thomas in illo eodem articulo aperte supponit, materiam ex se habere aliquod esse præter illud quod dat formam; inde enim concludit, Deum esse causam materis, quia est causa rerum, non solum secundum quod sunt tales per formas accidentales, vel substantiales, sed etiam secundum omne illud quod pertinet ad esse illarum quocunque modo. Et eadem 1 p., q. 44, art. 4, ad 3, ait, *licet materia recedat a similitudine Dei secundum suam potentialitatem, tamen in quantum vel sic esse habet, similitudinem quamdam habere divini esse*; et q. 3 de Verit., art. 5, ad 1, ait, *licet materia prima sit informis, tamen inest ei imitatio primæ formæ, quantumcunque enim debile esse habeat, illud tamen est imitatio primi entis.*

13. Dico secundo: materia prima etiam habet in se et per se entitatem, seu actualitatem existentis distinctam ab existentia formæ, quamvis illam habeat dependenter a forma. Priorem partem tenet Henric., Quodlib. 1, quæst. 10, et Quodlib. 4, quæst. 16; Scot., in 2, dist. 42, quæst. 1 et 2, et ibid.

Gregor., quæst. 4; Gabriel et alii ibid. Fundamentum hujus conclusionis, supposita præcedenti, est, quia esse existentis nullam rem vel modum realem addit supra entitatem essentialis, ut actualem, et extra causas positam, quia, hoc ipso quod entitas concipitur actualis extra causas, concipitur existens. Quod principium infra, disputat. 34, ex professo probandum est. Ex illo autem evidenter sequitur, materiam, sicut habet entitatem essentialis actualem, distinctam a forma, ita habere suum proprium esse existentis, quod retinet sub quacunque forma. Unde confirmatur: nam materia eadem numero entitatem actualem habet sub forma geniti, quam habet sub forma corrupti; ergo etiam habet idem numero esse quo constituitur in tali entitate actuali. Illud autem esse, est esse existentis, ut dicto loco probatur. Confirmatur secundo, nam materia, ut præsupponitur formæ, et est subjectum generationis, non est omnino nihil, alias generatio fieret ex nihilo; est ergo aliqua entitas creata; ergo entitas actualis et existens, quia creatio non nisi ad actualem entitatem et existentem terminatur. Nec subjectum reale esse potest, nisi sit in rerum natura existens. Demum talis est existentia rei, qualis essentialis actualis; sicut ergo essentialis substantis corporeæ componitur ex partialibus essentialibus materis et formæ, ita etiam integra existentia ejusdem substantis componitur ex partialibus existentibus materis et formæ. Quod in citato loco latius probandum est; sequitur enim manifeste ex dicto principio, quod existentia et essentialis actualis non re, sed ratione distinguuntur; ergo materia, ut est actualis entitas realiter distincta a forma, in sua entitate includit propriam partialem existentiam, in re etiam distinctam ab existentia partiali formæ.

14. Quod autem hæc existentia materis pendeat aliquo modo a forma et ab informatione ejus, videtur negare Scot., Henric. et Gregor., locis supra citatis; contraria vero sententia, quam in secunda parte assertionis posuimus, communiter recepta est, quia materia quamvis propriam existentiam habeat, illa tamen adeo imperfecta est, ut sine formæ adminiculo, naturaliter esse non possit; et hæc vocatur in præsentibus dependentia materis a forma. Qualis autem sit hic modus dependentis, declarari commode non potest, nisi prius explicemus causalitatem formæ; et ibidem etiam tractabimus an sit tanta de-

pendentia materis a forma, ut sine illa nullo modo esse possit.

15. Dico tertio: materia non habet ex se actualem entitatem vel existentiam sine causa efficiente, sed oportet ut ab alio, scilicet a Deo, hoc esse recipiat. Hæc assertio secundum fidem certissima est; secundum philosophiam vero non omnes admittunt esse demonstrabilem. Unde ex sententia Platonis¹, materia ad omnem actionem, etiam Dei, supponitur, et ideo infecta esse censetur, ut referunt ex Patribus Justin., in orat. Paræn. ad Gent.; et Ambros., lib. 1 Hexam., c. 1; et Athanas., lib. de Incarnat. Verbi, in initio; et ex philosophis Plutarch., lib. 1 de Placitis; Philopon., 1 Phys., text. 6; et Themist., text. 32. De sententia vero Aristotelis dubia res est, quam tractabimus infra, agentes de causa efficiente. Sufficiens autem demonstratur assertio posita, ex eo quod tantum esse potest unum ens per essentialitatem, et ab intrinseco necessarium, ut ostendemus infra, demonstrando esse Deum; illud autem ens non potest esse materia prima, nisi incidamus in eorum errorem, qui dixerunt materiam primam esse Deum, quem merito stultissimum appellat D. Thomas, 1 p., quæst. 3, art. 8, et 1 cont. Gent., c. 17; nullum est enim ens substantiale magis distans a Deo, quam materia prima, nec quidquam magis Deo repugnat quam illud munus, propter quod ponitur materia prima, quod est recipere, et esse potentiam passivam, actuari ac perfici; ergo materia non est ens per se necessarium, ac per essentialitatem; ergo non est ex se actualis entitas, donec ab alio fiat et existentiam recipiat. Et confirmatur, nam esse ens actu ex se, et vi solius essentialis propriæ, est magna perfectio, quam entia finita perfectissima, ut sunt cæli et Angeli, non habent; imo illa sola est indicium infinitæ perfectionis; cum igitur materia imperfecta sit, non potest hæc perfectio ei convenire; sed hæc omnia latius tractanda sunt inferius locis citatis.

Corollaria ex superiori doctrina.

16. *Primum.* — Ex hac conclusione sequitur primo, materiam factam esse per creationem, nec potuisse aliter fieri, et hoc sensu accipi debere quod Aristoteles eam vocet ingenerabilem, 1 Phys., cap. 9; nam si intelligat materiam esse omnino infactibilem, om-

Vide Alcinoum, 3 lib. de Doct. Plat., c. 9; Bessar., lib. cont. Calum. Plat., cap. 5.

nino errat, ut ostendimus; debet ergo intelligi quod tali modo, scilicet, per generationem, producibilis non sit. Quod est evidens, quia materia, cum sit primum subjectum, non potest ex subjecto produci, alias supponeret aliud subjectum prius, quod repugnat; ergo non potest per generationem fieri; illud enim per generationem fit, quod ex præsupposito subjecto fit; relinquatur ergo, ut solum possit per creationem effici, quia solum potest fieri ex nihilo. Dices: hoc repugnat axiomati recepto ab omnibus philosophis: *Ex nihilo nihil fit*. Respondeo hoc solum esse verum respectu agentium naturalium, quæ sunt finita, et solum habent vim agendi per formam; non vero respectu Dei, qui est infinitæ virtutis et summæ actualitatis, et primum ac per se ens, quod est causa prima totius entis participati, in quantum tale est. Recte vero inde concluditur, solum Deum esse posse effectorem materiæ primæ, quia proprium ejus est creare, ut infra ostenditur.

17. *Secundum*. — Secundo inferitur ex dictis, materiæ entitatem esse incorruptibilem, quod potest ratione superius facta proportionaliter demonstrari; nam, quod potest corrumpi, potest resolvi in materiam præjacentem; materia autem non potest resolvi in priorem materiam. Unde corrumpi, si proprie sumatur, solum competit composito ex materia et forma, quarum unio sit dissolubilis. Si vero extendatur ad ea quæ concurruntur (ut ita dicam), sic etiam potest convenire formæ, quæ a materia pendet in suo esse, quia ita destruitur ut saltem maneat subjectum ejus; si autem subjectum etiam primum destrueretur, non esset corruptio, sed annihilatio. Dices, hac ratione recte probari materiam non esse corruptibilem in dicta proprietate, non vero quod ad corruptionem compositi non possit omnino destrui seu amittere esse; videtur autem hoc modo posse corrumpi seu destrui; nam agens naturale sæpe est potens ad expellendam unam formam, et non ad introducendam aliam; ergo hoc modo est potens ad destruendam materiam, cum non possit sine forma conservari. Respondeo, nunquam posse formam expelli a materia naturaliter, nisi per introductionem alterius, sive hæc introductio fiat ab agente proximo principaliter, sive instrumentaliter tantum, seu dispositive; atque hunc modum generationis et corruptionis postulat ipse naturalis ordo rerum. Quæ

omnia in sequentibus ex professo declaranda sunt. Inde vero fit non posse materiam naturaliter corrumpi aut destrui secundum esse proprium, sed solum secundum unionem ad hanc vel illam formam, vel secundum privationem alicujus formæ, ut Aristoteles dixit loco citato; Deus autem per suam potentiam posset materiam destruere, non corrumpendo, sed annihilando, suspendendo influxum, quo illam conservat, et concursum, quo in illa formam introducit; hoc autem solum est per potentiam extrinsecam Dei; unde non impedit quominus materia de se perpetua et incorruptibilis sit.

SECTIO V.

Utrum materia sit pura potentia, et quo sensu id accipiendum sit.

1. Solutio argumentorum, quæ contra nostram sententiam in præcedente sectione posita sunt, ex resolutione præsentis quæstionis pendet; non est enim nobis negandum quin materia sit pura potentia, cum in ea assertionem philosophi omnes convenire videantur; sed verus sensus illius locutionis explicandus.

Varie opiniones.

2. Discipuli ergo D. Thomæ communiter interpretantur materiam dici puram potentiam, quia neque ex se, neque in se habet ullam existentiam nisi per formam¹. At vero Scotus, Henricus et alii supra citati, distinguunt duplicem actum, formalem, scilicet, et entitativum, et materiam docent ex se habere actum entitativum, non tamen formalem, et consequenter aiunt materiam vocari puram potentiam in ordine ad actum formalem, non vero in ordine ad actum entitativum.

3. Quidam autem moderni auctores², cum in re ab Scoto non dissentiant, modum tamen loquendi non probant; fatentur enim illi materiam habere propriam existentiam, distinctam ab existentia formæ, et consequenter docent materiam actu esse extra nihil; negant tamen dicendam esse actum entitativum, tum propter rationem superius factam, quod

¹ Capreol., in 1, d. 3, q. 3, art. 2, et in 2, d. 13, ar. 3; Soncin. et Javel., 9 Metaph., q. 2, et locis sup. cit.

² Fonseca., lib. 1 Metaph., c. 7, q. 3, sect. 7 et 8; Conimbricenses, lib. 1 Phys., cap. 9, q. 3, art. 1.

neque est actus informans nec subsistens; tum etiam quia, licet materia habeat actum existentiam sibi propriam, non tamen est sua existentia, quia in omni creatura, existentia distinguitur saltem ex natura rei ab essentia.

4. Verumtamen si res, quam illi auctores docent, non displicet, non video cur modus loquendi displicere possit, quia neque Aristoteli talis loquendi modus repugnat, ut ostendimus, neque a communi et recepto usu terminorum discrepat. Nam quot modis dicitur potentia, tot potest dici et actus; dicitur autem res esse in potentia, vel passiva, quia potest recipere actum, vel activa, quia potest efficere, vel objectiva seu logica, quia, quamvis non sit, illi non repugnat esse; sic ergo res dici potest esse actus, seu in actu, vel respectu potentiam receptivæ, vel potentiam objectivæ, ommissa pro nunc potentia activa, quæ nihil ad præsens refert. Materia ergo prima, quamvis sit pura potentia receptiva, atque ita in sua essentia nullum includat actum formalem, quod significatur per illam particulam, *pura*, nihilominus postquam creata est, non potest dici esse in pura potentia objectiva; ergo hac ratione recte dicitur esse vel habere actum entitativum.

5. Neque quidquam ad hoc refert, quod sit vel non sit sua existentia. Primo quidem, quia cum materia dicitur pura potentia, non solum negatur quod sit actus, sed etiam quod constet ex actu et potentia; si autem materia habet propriam existentiam, licet demus non esse suam existentiam, negare tamen non possumus quin constet ex sua essentia et existentia; ergo includit actum; nam existentia actualis actus est essentiam secundum omnes, et maxime in illa opinione; ergo non potest materia dici pura potentia in ordine ad actum entitativum. Deinde juxta illam sententiam non dividitur sufficienter actus in formalem et subsistentem; nam, præter eos datur actus existentiam, qui non est subsistens, cum in essentia recipiatur, nec est formalis proprie, cum non sit forma, sed dici potest actus terminativus essentiam; ergo, cum materia, prout in re distinguitur a forma, includat hunc actum, non potest dici pura potentia in ordine ad actum entitativum. Præterea, juxta illam sententiam de distinctione reali, vel ex natura rei, existentiam ab essentia actuali, negari non potest quin essentia actualis, ut condistinguitur ab existentia, habeat aliquam actualitatem, quam non habet essen-

tia concepta in sola potentia objectiva; ergo essentia ipsa actualis, esto non sit sua existentia, est aliquis actus entitativus, id est aliquid aliud præter puram potentiam objectivam; imo, nisi ita concipiatur essentia actualis, non potest intelligi illa opinio, quæ distinguit illam ab existentia, tanquam rem a re vel a modo reali.

6. Quicquid ergo opinemur de distinctione essentiam et existentiam, certe materia ut est in re distincta a forma est aliquis actus entitativus, tamen diverso modo; nam qui non distinguunt existentiam ab essentia ex natura rei, sed tantum ratione, dicent materiam, ut est entitas actualis, esse suammet existentiam, et actualem essentiam, quæ in re idem sunt. Et quia juxta hanc opinionem, actus entitativus rei nihil aliud est quam existentia, vel actualis entitas ejus, ideo recte concluditur, materiam esse aliquem actum entitativum. Juxta aliam vero sententiam distinguentem ex natura rei existentiam ab essentia actuali, et nihilominus admittentem, materiam primam habere suam propriam existentiam, quam retinet sub quacunque forma, dicendum est materiam, præter actum formæ, et esse suam essentiam actualem, et habere præterea proprium actum existentiam. Qui vero ita ponunt distinctionem realem inter essentiam et existentiam, ut negent materiam habere propriam existentiam, præter existentiam quam affert forma, consequenter dicent materiam esse puram potentiam in ordine ad actum, tam formalem quam entitativum, seu existentiam; non tamen possunt negare quin sit aliqua entitas actualis in esse essentiam. Quamvis, quia ipsi sentiunt actualitatem essentiam omnino pendere ab existentia distincta, ea ratione dicere possint, materiam, etsi in re habeat entitatem essentiam, tamen illam esse ita potentialem, ut non sit capax existentiam, nisi mediante forma; atque hoc sensu possunt illam vocare puram potentiam, etiam in ordine ad actum entitativum.

7. *Materia in re existens per se est actus entitativus*. — Cum igitur nos opinemur habere materiam suam partialem existentiam, et existentiam non distingui a parte rei ab actuali essentia, sed tantum modo concipiendi nostro, verissimum etiam censemus materiam, ut in re est actualis entitas, esse etiam in re aliquem actum entitativum, et secundum rationem, seu modo nostro concipiendi componi ex esse et essentia, tanquam ex actu terminante, et potentia quasi objectiva. Et

utrumque constat satis ex proxime dictis contra superiorem sententiam. Loquor autem semper de materia ut est actualis entitas, quia si concipiatur secundum id tantum quod ex se habet, seclusa omni efficientia, sic nullam habet actualitatem in se, sed tantum est in virtute causæ, et ex se solum habet non repugnantiam essendi; verumtamen hoc non est proprium materiæ; nam etiam forma, imo et omnis creatura secundum se spectata, est hoc modo in pura potentia; oportet ergo loqui de materia ut est actualis entitas, vel, quod idem est, quatenus secundum se habet proprium actum existendi distinctum ab actu formæ.

8. Ut autem solvantur difficultates tactæ superiori sectione, et explicetur modus loquendi philosophorum, et omnis ambiguitas terminorum auferatur, adverte nomen *actus* multipliciter sumi posse; nam interdum absolute, interdum respective dicitur; aliquando enim dicitur actus, quia actuat aliquid, quomodo forma est actus materiæ. Et hunc voco actum respectivum, quia est actus alterius. Aliquando vero dicitur, quia in se est actuale quid, et non potentiale, quamvis nihil aliud actuet, quo modo Deus dicitur actus, et hunc voco actum absolute dictum. Rursus uterque istorum actuum subdistingui potest; nam actus actuans alius est physicus et formalis, ut est forma physica; alius vero est actus metaphysicus, qui est multiplex; alius enim est actus essentiæ, ut differentia; alius existentiæ, ut existentia, et addi etiam potest actus seu modus subsistentiæ. Actus vero absolute dictus, alius est actus simpliciter, alius secundum quid. Prior est ille actus, qui in genere entis simpliciter seu substantiæ ita est completus, ut nec constituatur per actum physicum a se distinctum, neque per illum actuetur, aut illo indigeat ad existendum. Vel aliter explicari potest, illud ens dici actum simpliciter, quod ex vi suæ actualitatis solius includit perfectionem formalem, quam alia entia composita habere solent per substantialem actum informantem. Unde, licet huiusmodi actus absolutus, non sit actus actuans, vel informans, dici tamen potest esse actus formalis eminenti modo, id est, per se habens complementum illud perfectionis, quod per actum informantem conferri solet his entibus, quæ per compositionem complentur. Actus autem secundum quid dicitur ens illud quod habet aliquam actualitatem, in quantum actu est extra nihil; illam tamen habet incompletam

et imperfectam, quia non est ita sufficiens, quin indigeat alio actu, tum ut compleatur in ratione entis simpliciter, tum etiam ut existat.

Questionis resolutio.

9. *Materia non excludit omnem actum.* — Dicendum est ergo primo, materiam non vocari puram potentiam respectu omnis actus metaphysici, id est, quia nullum actum metaphysicum includat; hoc enim verum esse non potest. Primo, quia materia prima in suo conceptu essentiali potest intelligi ex genere et differentia composita; ut, verbi gratia, si materia cœli et horum inferiorum distinguuntur specie, hæc materia generabilium, de qua nunc agimus, constat genere materiæ in communi et propria differentia, quæ sumi potest ex ordine ad formam entis generabilis; habet ergo hæc materia suum actum formalem metaphysicum, quo in sua essentia constituitur. Et confirmatur, nam materia natura sua aliquam perfectionem et bonitatem transcendentalem habet, ut etiam docuit D. Thom., 3 cont. Gent., c. 20. Certum est enim, compositum ex materia et forma, perfectius quid esse quam sit sola forma; ergo aliquid perfectionis habet materia, quam addit composito. Item ipsa materia est appetibilis et conveniens, non tantum ut medium, sed per se, quia ratione suæ perfectionis est conveniens huic formæ, vel composito; ergo habet materia ex natura sua aliquam propriam perfectionem; sed non potest intelligi perfectio sine actualitate aliqua, saltem transcendentali. Præterea habet materia actum existentiæ proprium, ut ostensum est. Tandem habet actum subsistentiæ partialem et proportionatum; illo enim omnino indiget, ut possit esse primum subjectum; primum enim subjectum substat omnibus; prius autem est in se subsistere quam substat aliis. De qua re dicemus plura infra tractando de subsistentia. Igitur non potest materia prima ita esse pura potentia, ut excludat omnem actum metaphysicum actuantem.

10. *Quem actum admittat materia.* — Dico secundo: materia non est ita pura potentia, quin sit aliquis actus entitativus secundum quid. Hæc assertio satis declarata est, et probata ex dictis circa opinionem Scoti. Et ex ratione primi subjecti sufficienter colligitur; nam in primo subjecto necessaria est realis potentia passiva, vel potius ipsummet essentialiter est potentia passiva; non potest autem intelligi potentia passiva realis, sine aliqua

actualitate entitativa. Qualiter enim potest intelligi, quod aliquid sit vere ac realiter receptivum alterius, nisi in se aliquid sit? Unde recte Commentator, 3 de Cœlo, com. 29, ait omnem potentialitatem passivam in aliqua actualitate fundari. Et D. Thomas, 4 part., q. 45, art. 1, ad 1, ait, materiam non dici ens in potentia, eo modo quo dicitur esse in potentia ens possibile, ex sola non repugnantia terminorum; supponit ergo esse aliquod ens actu fundans realem potentiam passivam, vel quod potius sit realis potentia passiva in genere substantiæ.

11. *Materia qualiter pura potentia.* — Dico tertio: materia dicitur esse pura potentia respectu actus informantis seu actuantis, et respectu actus absolute et simpliciter dicti. Declaratur, nam imprimis materia non est actus actuans, neque informans, ut per se constat ex ratione primi subjecti. Deinde in suo intrinseco conceptu et essentiali non includit actum physicum informantem; ostendimus enim esse essentiam simplicem, quod etiam ex ratione primi subjecti colligitur. Præterea materia talis est entitas, ut per se sola sufficiens non sit ad existendum sine substantiali actu ipsam perficiente et actuante; unde ex vi suæ præcisæ entitatis nullum formalem actum includit formaliter aut eminenter, et ideo non est actus absolute simpliciter. Denique, quidquid est entitatis in materia prima, totum est ad exercendum munus potentiæ receptivæ formæ substantialis; ad hoc enim est primario ac per se instituta, et ideo, ut supra dicebamus, in sua essentiali ratione includit transcendentalem habitudinem ad formam. Ex his ergo constat, merito dici puram potentiam in genere substantiæ, optimeque prædicto modo explicari; nam cum materia sit entitas simplex, et tota ipsa sit potentia receptiva, optime appellatur pura potentia. Sicut autem dici solet dictionem exclusivam non excludere concomitantia, ita illa dictio, *pura*, non excludit entitatem et actualitatem secundum quid, necessariam ad rationem potentiæ realis, sed excludit imprimis omne aliud munus præterquam potentiæ passivæ, et deinde excludit rationem actus completi, seu simpliciter et absolute dicti, et (quod in idem redit) excludit omnem actum formalem, tam proprie informantem quam simpliciter constituentem actum perfectum et completum.

12. *Esse potentiam et esse in potentia, in quo differant.* — Differunt esse actum et esse

in actu. — Est autem propter usum verborum considerandum, aliud in rigore significari, cum dicitur materia pura potentia, aliud, si dicatur esse in pura potentia. Primum enim simpliciter verum est, et habet legitimum sensum expositum; secundum vero, ut minimum, est ambiguum; nam esse in pura potentia in rigore significat privationem actualis existentiæ; unde solum dicitur de eo, quod actu nihil est, esse tamen potest, quod dici non potest de materia, postquam creata vel concreta est. Nam, licet sit prope nihil, non tamen nihil, sed vera res, ut supra cum Augustino dicebamus. Et simili modo distinguere possumus has locutiones, *esse in actu*, vel *esse actum*; materiam enim esse in actu, simpliciter verum est, quia hoc nihil aliud significat quam materiam esse in rerum natura, et existere, quod verum est; sicut est verum, materiam esse creatam, recipere formam et componere compositum, quæ omnia includunt existere; materiam vero esse actum, ut minimum, est ambiguum; nam absolute significare videtur esse actum actuantem, aut certe esse actum simpliciter; et ideo absolute id admittendum non est, sed cum aliquo addito diminuente, scilicet, esse actum entitativum imperfectum et secundum quid.

13. *Explicatio præmissa de potentia materiæ, Aristoteli consentanea.* — Quod autem hæc explicatio materiæ in ratione puræ potentiæ sit consentanea dictis Aristotelis, et aliorum philosophorum, patet. Nam primo Physicæ, text. 69, comparans materiam primam ad materiam artefactorum, dicit ita se habere ad formam et essentiam simpliciter, sicut lignum ad statuam, vel formam statuæ. Unde concludit materiam esse quid informe; per hæc autem et similia dicta solum excluditur a materia omnis actus formalis et completus, non vero actus entitativus, incompletus, et quasi inchoatus, sine quo realis potentia receptiva esse non potest. Deinde id constat ex definitione materiæ, quam tradit 1 Phys., c. 9, text. 82, dicens materiam esse *primum subjectum, ex quo per se fit aliquid, cum insit*. Dicitur enim materia inesse rei genitæ, quia per suam entitatem manet in re genita, per se componendo illam, et secundum eam entitatem ait Aristoteles, ibidem, materiam esse priorem re genita, et esse ingenerabilem et incorruptibilem. Ac tandem ait materiam per se esse ens, per accidens autem non ens ratione privationis; non ergo excludit a materia